

Fonetika

téma:
dvojhlásky a
trojhlásky

9. hodina

15.11.2021

Tláškal (2006, s. 75-92)

OBSAH

- **POLOSAMOHLÁSKY**
- **POLOSOUHLÁSKY**
- DVOJHLÁSKY A TROJHLÁSKY ORÁLNÍ
- DVOJHLÁSKY A TROJHLÁSKY NAZÁLNÍ


POLOSOUHLÁSKY A POLOSAMOHLÁSKY /CHARAKTERISTIKA/

- Jde o tzv. **GLIDY/APROXIMANTY**
- TVOŘÍ SOUČÁST **DVOJ- ČI TROJHLÁSEK** - V PORTUGALŠTINĚ JE JICH **VYSOKÝ POČET**
- MOHOU BÝT POUZE **I a U**

POLOSOUHLÁSKYA POLOSAMOHLÁSKY /CHARAKTERISTIKA/

POLOKONSONANTA

VŽDY NA **PRVNÍM MÍSTĚ PŘED**
SAMOHLÁSKOU

PIADA


vzestupný diftong

Některými není považován za pravou
dvojhlásku, jelikož podléhá
suprasegmentálním jevům (tempo promluvy)

POLOVOKÁL

VŽDY NA **DRUHÉM MÍSTĚ ZA**
SAMOHLÁSKOU

PAI


sestupný diftong

Některými považován za jedinou pravou
dvojhlásku, jelikož nepodléhá
suprasegmentálním jevům

DIFTONGY ORÁLNÍ

VZESTUPNÉ

VŽDY NA PRVNÍM MÍSTĚ PŘED SAMOHLÁSKOU

PIADA [j]:

vzestupný diftong

Některými není považován za pravou dvojhlásku, jelikož podléhá suprasegmentálním jevům (tempo promluvy)

SESTUPNÉ

VŽDY NA DRUHÉM MÍSTĚ ZA SAMOHLÁSKOU

PAI [ɪ]

sestupný diftong

Některými považován za jedinou pravou dvojhlásku, jelikož nepodléhá suprasegmentálním jevům

ROZDÍLNÉ RYSY MEZI POLOVOKÁLEM A POLOKONSONANTOU

POLOSOUHLÁSKA

Zajišťuje přechod od zavřené, konsonantické realizace k realizaci vokalické, otevřené:

[j]:

piada

[w]:

sueco



POLOSAMOHLÁSKA

Slouží k usnadnění přechodu od otevřené, vokalické realizace k realizaci konsonantické, zavřené:

pais

[ɨ]

Dois

Může sloužit také jako opora vokálu

pau

[ɯ]:

SHODNÉ RYSY MEZI POLOKONSONANTOU A POLOVOKÁLEM

- Jsou vždy **kombinovány se samohláskou**
- Je-li v kombinaci s **orální** samohláskou, tvoří **orální diftongy či triftongy**
- Je-li v kombinaci s **nazální** samohláskou, tvoří **nazální diftongy či triftongy**
- **Nemohou** být nositelem **přízvuku** ani jádrem slabiky
- Jejich realizace se blíží k vysokým samohláskám **i, u** – jsou ale **výrazně kratší**

DIFTONGY ORÁLNÍ

SESTUPNÉ

Stoupavé diftongy (označované též jako **vzestupné**) se vyslovují jako dvojhlásky v rámci jedné slabiky a nikdy se nemohou realizovat jako hiát. E

- [wi] *tranquilo* [trẽ^u'kwilu] „klidný“,
- [we] *lingueta* [lĩ^u'gwetɐ] „jazyček (vah)“,
- [wɛ] *equestre* [i'kwɛʃtri] „jezdecký“,
- [wi] *ténue* ['tɛnwɨ] „slabý“,
- [wɛ] *qualidade* [kwɛli'ðaɔɔi] „jakost“,
- [wa] *igual* [i'gwɔt] „stejný“,
- [wo] ~~*quotidiano* [kwoti'djɔnu]~~ „denní“,
- [wɔ] *quota* ['kwɔtɐ] „podíl“,
- [jɛ] *piegas* ['pjɛɾɐʃ] „hebký“,
- [jɐ] *piadinha* [pjɐ'diɲɐ] „vtípek“,
- [ja] *piada* ['pjãɔɐ] „anekdota“,
- [ju] *miúdo* ['mjũdu] „drobný“,
- [jo] *idiota* [i'djɔtɐ] „idiot“,
- [jɔ] *piolho* ['pjɔɔu] „veš“.

VZESTUPNÉ

Klesavé diftongy (označované též jako **sestupné**) se vždy vyslovují jako dvojhlásky v rámci jedné slabiky a nikdy se nemohou realizovat jako hiát. E

ropská portugalština má tyto klesavé diftongy:

- [ɛi] *papéis* [pɐ'pɛiʃ] „papíry“, *reis* ['ɾɛiʃ] „králové“,
- [ɛi] *sei* ['sɛi] „vím“, *lei* ['lɛi] „zákon“,
- [ai] *pai* ['pai] „otec“, *vais* ['vaiʃ] „jdeš“,
- [ui] *azuis* [ɐ'zuiʃ] „modří“, *Rui* ['ruɨ],
- [oi] *foi* ['foɨ] „byl“, *boi* ['boɨ] „vůl“,
- [ɔi] *herói* [i'ɾɔɨ] „hrdina“, *dói* ['dɔɨ] „bolí to“,
- [iu] *tardio* [tɛr'diɔ] „pozdní“, *navio* [nɐ'viɔ] „lod“,
- [eu] *liceu* [li'sɛɔ] „gymnázium“, *plebeu* [plɛ'βɛɔ] „plebejský“, *seu* [sɛɔ]
- [ɛu] *céu* ['sɛɔ] „obloha“, *véu* ['vɛɔ] „závoj“,
- [ɐu] *saudade* [sɐũ'dãɔɔi] „stesk“, *saudável* [sɐũ'davɐt] „zdravý“,
- [au] *mau* ['maɔ] „špatný“, *pau* ['pɐɔ] „klacek“.

ROZDÍL MEZI DIFTONGEM A HIÁTEM

diftong

shluk samohlásky a
aproximanty **v jedné**
slabice

hiát

samohlásky a
aproximanta je
každá v jiné slabice

PROBLEMATIKA DIFTONGŮ STOUPAVÝCH

- o **Velmi nestálé**, někdy jako **hiát**

Z hlediska fonetické realizace jsou jako nejstálější stoupavé dvojhlásky uváděny ty, v nichž před hláskou [w] předchází velára [k] nebo [g] (Freitas 2001), [wa]: *quase* ['kwazi] „skoro“, *igual* [i'gwɐl] „stejný“; [we]: *equestre* [i'kwɛʃtɾi] „jezdecký“, *goela* ['gwɛlɐ] „hltan“; [we]: *lingueta* [lĩ'gwɛtɐ] „jazýček (vah)“; [wɔ]: *quota* ['kwɔtɐ] „podíl“; [wi]: *tranquilo* [trɛ'kwilu] „klidný“.

V ostatních případech se tyto kombinace hlásek realizují dvěma možnými způsoby: buď jako **vzestupné dvojhlásky**, nebo jako **hiáty**, tj. spojení dvou vokálů tvořících jádra dvou sousedních slabik (Mateus – Andrade – Viana – Villalva 1990: 53). Přehled možných alternací, závislých na stylu a tempu promluvy, je uveden v následující tabulce, která byla pro evropskou portugálštinu upravena podle Azeveda (1981: 20).

PROBLEMATIKA DIFTONGŮ STOUPAVÝCH

Jako **hiáty**³⁰ se mohou rovněž realizovat spojení *-ia, -ie, -io, -oa, -ua, -ue, -uo* představující v nepřízvučné finální slabice vzestupné diftongy. To vede k alternacím typu: *glória* ['glɔrjɐ] / ['glɔriɐ] „sláva“, *cárie* ['karjɨ] / ['kariɨ] „zubní kaz“, *vário* ['varju] / ['variu] „rozličný“, *mágoa* ['magwɐ] / ['maɣwɐ] „podlitina“, *ténue* ['tenwɨ] / ['tenuɨ] „slabý“, *árduo* ['ardwu] / ['arduu] „strmý“ (Cunha – Cintra 1984: 50). K podobným alternacím a kolísání dochází i před osobním zájmenem typu *o, a, os, as*: *ame-os* ['ɛmiuʃ] / ['ɛmjʊʃ] „měj je rád“.

alternace hiát vs. diftong u stoupavých diftongů

Tabulka 3: Přehled alternací mezi vzestupnými dvojhláskami a hiáty

možné realizace	doklady	
	slabika přízvučná	slabika nepřízvučná
[wi] ~ [ui]	<i>juízo</i> ['ʒwizu] / [ʒu'izu] „úsudek“	<i>ajuizado</i> [eʒwi'zaðu] / [eʒui'zaðu] „rozumný“
[we] ~ [ue]	<i>dueto</i> ['dwetu] / [du'etu] „duet“	<i>duetista</i> [dwe'tiʃtɛ] / [due'tiʃtɛ] „zpěvák duetu“
[wɛ] ~ [uɛ]	<i>sueco</i> ['swɛku] / [su'ɛku] „švédský“	
[wa] ~ [ua]	<i>suave</i> ['swavi] / [su'avɨ] „jemný“	
[wɐ] ~ [uɐ]		<i>suavidade</i> [swɐvi'ðaði] / [suɐvi'ðaði] „jemnost“
[wo] ~ [uo]	<i>tempestuoso</i> [tɛ ^m piʃ'twozu] / [tɛ ^m piʃ'tu'ozu] „bouřlivý“	<i>duodécimo</i> [dwo'ðesimu] / [duo'ðesimu] „dvanáctý“

alternace hiát vs. diftong u stoupavých diftongů

[wɔ] ~ [uɔ]		<i>duodeno</i> [dwɔ'ðenu] / [duɔ'ðenu] „dvanácterník“
[ju] ~ [iu]	<i>miúdo</i> ['mjɔðu] / [mi'uðu] „drobný“	<i>miudeza</i> [mju'ðezɐ] / [miu'ðezɐ] „drobotina“
[jɛ] ~ [iɛ]	<i>piegas</i> ['pjɛɾɐʃ] / [pi'ɛɾɐʃ] „hebký“	<i>piedade</i> [pjɛ'ðaði] / [piɛ'ðaði] „zbožnost“
[ja] ~ [ia]	<i>piada</i> ['pjaðɐ] / [pi'aðɐ] „anekdota“	
[jɐ] ~ [iɐ]		<i>piadinha</i> [pjɐ'ðijɐ] / [piɛ'ðijɐ] „vtípek“
[jo] ~ [io]	<i>idiota</i> [i'djotɐ] / [iði'otɐ] „idiot“	
[jɔ] ~ [iɔ]	<i>piolho</i> ['pjɔɫɔ] / [pi'ɔɫɔ] „veš“	<i>piolhento</i> [pjɔ'lẽ ⁿ tu] / [piɔ'lẽ ⁿ tu] „zavšivený“

TRIFTONGY ORÁLNÍ

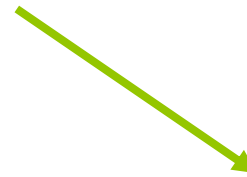
diftong vzestupný **V** diftong sestupný

p.ex.

Urug**uai**

enxag**uei**

delinq**uiu**



TRIFTONGY ORÁLNÍ

diftong vzestupný+ V + diftong sestupný

Tabulka 4: Realizace a alternace orálních triftongů (viz Azevedo 1981: 20)

možné realizace	doklady
[waj̥] ~ [uaj̥]	<i>suais</i> ['swaj̥] / [su'aj̥] „potíte se“
[we̯j̥] ~ [ue̯j̥]	<i>suei</i> ['swɛ̯j̥] / [su'e̯j̥] „potil jsem se“
[wi̯u̯] ~ [ui̯u̯]	<i>ruii</i> ['Rwi̯u̯] / [ru'i̯u̯] „zřítíl se“
[jai̯] ~ [iai̯]	<i>fiais</i> ['fjai̯] / [fi'ai̯] „důvěřovali jste“
[je̯i̯] ~ [ie̯i̯]	<i>fiei</i> ['fje̯i̯] / [fi'e̯i̯] „důvěřoval jsem“

DIFTONGY NAZÁLNÍ

Almeida (1976: 360) s odvoláním na Lacerdu a Heada uvádí, že nosovost se u dvojhlásek projevuje v jejich střední a finální části, průběh prý je ve směru orální – nazální. My se tu však přidržíme názoru, podle něhož rys nosovosti přísluší oběma komponentům, tj. samohlásce i polosamohlásce (Faria – Pedro – Duarte – Gouveia 1996, Mateus 1982, Mateus et al. 2003). Dvojhlásky nazální jsou pouze sestupné (Almeida 1976).

[ũĩ] [õĩ] [ẽĩ] [ẽũ]

Realizace nazálních diftongů

[ũĩ]

• **přízvučné**, a to pouze ve dvou slovech: *muito* (-a, -os, -as) ['mũĩⁿtu] „mnoho“, *ruim* ['rũĩⁿ(ɲ)] nebo [ruĩⁿ(ɲ)] „zlý“ (Almeida 1976).

[õĩ]

• **přízvučné** ve 3. osobě singuláru indikativu přítomnosti slovesa *pôr* a složenin *supor*, *propor*: *põe* ['põĩⁿ(ɲ)] „pokládá“, *supõe* [su'põĩⁿ(ɲ)] „předpokládá“, *propõe* [pru'põĩⁿ(ɲ)] „navrhuje“.

Před finálním [ʃ] se, podobně jako po nosových samohláskách, realizuje velmi slabé [ⁿ], což platí pro všechny nosové diftongy a triftongy (Almeida 1976: 361). Lze to doložit jednak příklady 2. osoby singuláru indikativu přítomnosti slovesa *pôr* a jeho složenin: *pões* ['põĩⁿʃ] „pokládáš“, *propões* [pru'põĩⁿʃ] „navrhuješ“, jednak plurálem řady jmen na -ão: *ladrões* [lɐ'drõĩⁿʃ] „zloději“, *limões* [li'mõĩⁿʃ] „citróny“, *nações* [nɐ'sõĩⁿʃ] „národy“.

Realizace nazálních diftongů

Dvojhláska [ɛ̃ĩ] se realizuje

- ve slabice **přízvučné** uprostřed slova ve tvarech 3. osoby plurálu některých nepravidelných sloves, např. *ter* a jeho složeniny *manter*: *têm* ['tɛ̃ĩ(ɲ)ɛ̃ĩ(ɲ)] „oni mají“, *mantêm* [mɛ̃^mtɛ̃ĩ(ɲ)ɛ̃ĩ(ɲ)] „oni udržují“, *vir* a jeho složeniny *convir*: *vêm* ['vɛ̃ĩ(ɲ)ɛ̃ĩ(ɲ)] „přicházejí“, *convêm* [kõ'vɛ̃ĩ(ɲ)ɛ̃ĩ(ɲ)] „vyhovují“;
- ve slabice **přízvučné finální**: *também* [tɛ̃^mbɛ̃ĩ(ɲ)] „také“, *desdém* [dɛ̃z'dɛ̃ĩ(ɲ)] „pohrdání“;
- ve slabice **přízvučné finální** v plurálu některých substantiv a adjektiv na *-ão*: *alemães* [ɛ̃lĩ'mɛ̃ĩⁿʃ] „Němci / němečtí“, *catalães* [kɛ̃tɐ'lɛ̃ĩⁿʃ] „Katalánci / katalánští“, *capitães* [kɛ̃pĩ'tɛ̃ĩⁿʃ] „kapitáni“;
- v jednoslabičných slovech a tvarech slov: *bem* ['bɛ̃ĩ(ɲ)] „dobře“, *mãe* ['mɛ̃ĩ(ɲ)] „matka“, *mães* ['mɛ̃ĩⁿʃ] „matky“, *pães* ['pɛ̃ĩⁿʃ] „chleby“; *tem* ['tɛ̃ĩ(ɲ)] „on má“, *tens* ['tɛ̃ĩⁿʃ] „máš“, *vem* ['vɛ̃ĩ(ɲ)] „on přichází“ apod.;
- ve slabice **posttonické** ve 3. osobě plurálu sloves 2. a 3. třídy: *comem* ['kõmɛ̃ĩ(ɲ)] „jíd“, *partem* ['partɛ̃ĩ(ɲ)] „odjíždějí“;
- ve slabice **posttonické** u substantiv: *homem* ['õmɛ̃ĩ(ɲ)] „muž“, *viagem* ['vjaʒɛ̃ĩ(ɲ)] „cesta“, *homens* ['õmɛ̃ĩⁿʃ] „muži“, *viagens* ['vjaʒɛ̃ĩⁿʃ] „cesty“ apod.

[ɛ̃ĩ]

Realizace nazálních diftongů

Dvojhlaska [ɛ̃ũ] se realizuje

- ve slabice **přízvučné finální** u substantiv: *tubarão* [tuβɐ'rẽũ(ŋ)] „žralok“, *capitão* [kɛpi'tẽũ(ŋ)] „kapitán“, *cidadãos* [siðɐ'dẽũⁿʃ] „občané“;
- ve slabice **přízvučné finální** u sloves ve 3. osobě plurálu indikativu futura: *mandarão* [mẽⁿdɐ'rẽũ(ŋ)] „pošlou“, *darão* [dɐ'rẽũ(ŋ)] „dají“, *verão* [vi'rẽũ(ŋ)] „uvidí“;

[ɛ̃ũ]

- v jednoslabičných slovech a slovních tvarech: *tão* ['tẽũ(ŋ)] „tolik“, *são* ['sẽũ(ŋ)] „zdravý“, *mão* ['mẽũ(ŋ)] „ruka“; před [ʃ]: *sãos* ['sẽũⁿʃ] „zdraví“, *mãos* ['mẽũⁿʃ] „ruce“;
- ve slabice **posttonické** ve 3. osobě plurálu indikativu přítomnosti: *ficam* ['fikẽũ(ŋ)] „zůstávají“, *pagam* ['pagẽũ(ŋ)] „platí“ a ve 3. osobě plurálu indikativu perfekta jednoduchého: *ficaram* [fi'karẽũ(ŋ)] „zůstali“, *pagaram* [pɐ'ʁarẽũ(ŋ)] „zaplatili“;
- ve slabice **posttonické** u substantiv: *sótão* ['sɔtẽũ(ŋ)] „podkroví“, *órgão* [oɾgẽũ(ŋ)] „orgán“, *órfão* [oɾfẽũ(ŋ)] „sirotek“.

Poznámka k výslovnosti skluzu

Viděli jsme, že po nosových dvojhláskách se realizuje nazální skluz, a to ve velmi oslabené podobě ([ⁿ]) na konci slova před frikativou [ʃ] a fakultativně na úplném konci slova. V tomto postavení má podobu palatály [j] po předních samohláskách a veláry [ŋ] po samohláskách zadních.

Poznámka k výslovnosti skluzu na švu slov

Syntaktická fonetika

Před samohláskou následujícího slova může dojít, podobně jako v případě nosové samohlásky [ĩ], ke kolísání mezi realizací čistých nazál (nazálních povokálů) a těchto hlásek doprovázených nazálním skluzem: *fm horrível* [ˈfĩˈoˈrɪvɐɫ] / [ˈfioˈrɪvɐɫ] „strašný konec“, *tem isso* [ˈtẽĩˈisu] / [ˈtẽĩ̃ˈisu] „má to“, *nem um* [ˈnẽĩ̃ˈũ(ŋ)] / [ˈnẽĩ̃ũ(ŋ)] „ani jeden“.

TRIFTONGY NAZÁLNÍ

V evropské portugalštině existují tyto trojhlásky nazální:

[jẽũ] *pião* [ˈpjẽũ(ŋ)] „káča“ (hračka),

[wẽũ] *saguão* [saˈgũẽũ(ŋ)] „vnitřní dvůr“, *tabuão* [tɐˈbũẽũ(ŋ)] „velké prkno“, *truão* [ˈtrũẽũ(ŋ)] „šášek“,

[wẽĩ] *delinquem* [dɨˈlĩᵐkwẽĩ(ɲ)] „prohřešují se“,

[wõĩ] *saguões* [saˈgũõĩᵐʃ] „vnitřní dvory“, *tabuões* [tɐˈbũõĩᵐʃ] „velká prkna“.

ALTERNACE DIFTONG vs. TRIFTONG

Také v tomto případě se uvedená hlásková spojení mohou realizovat ve dvou variantách závislých na tempu promluvy. Při rychlé promluvě je hlásková skupina vyslovena jako triftong, avšak při pomalé se vysloví dvojslabičně spojením orálního vokálu a sestupného nazálního diftongu. Jako příklady lze uvést: *pião* ['pĩẽũ(ŋ)] / [pi'ẽũ(ŋ)], *saguão* [sa'gũẽũ(ŋ)] / [saxu'ẽũ(ŋ)], *tabuão* [te'bũẽũ(ŋ)] / [teβu'ẽũ(ŋ)], *truão* ['trũẽũ(ŋ)] / [tru'ẽũ(ŋ)]; *saguões* [sa'gũõĩⁿʃ] / [saxu'õĩⁿʃ], *tabuões* [te'bũõĩⁿʃ] / [teβu'õĩⁿʃ], *truões* ['trũõĩⁿʃ] / [tru'õĩⁿʃ].

5.2.1.1.1 Polosamohlásky a polosouhlásky orální

vzestupné diftongy
polosouhlásky

[w]:

[j]:

sestupné diftongy
polosamohlásky

[ɥ]:

[ɨ]

[i̯], vysoká přední polosamohláska orální

Distribuce

Polosamohláska [i̯] tvoří součást diftongů klesavých a několika triftongů. Podílí se též na morfologické podobě slova.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polosamohláska [i̯] se jako součást **diftongů** vyskytuje ve slabice **přízvučné**:

- [e̯i̯] *papéis* [pə'pe̯i̯] „papíry“, *sei* ['se̯i̯], „vím“,
- [ai̯] *pai* ['pai̯] „otec“,

- [ui̯] *azuis* [e'zui̯] „modří“,
- [oi̯] *boi* ['bo̯i̯] „vůl“,
- [ɔ̯i̯] *herói* [i'ɾo̯i̯] „hrdina“;

protonické:

- [e̯i̯] *paisagem* [pe̯i̯'zaʒẽ̯i̯(ŋ)] „krajina“,
- [ai̯] *paixão* [pai̯'ʃẽ̯õ(ŋ)] „vášeň“,
- [oi̯] *coitado* [ko̯i̯'tađu] „chudák“,
- [ui̯] *cuidar* [kui̯'dar] „pečovat“.

[i̯], vysoká přední polosamohláska orální

Sloveso

Polosamohláska [i̯] se realizuje

- v diftongu [ɐi̯] u sloves 1. třídy v 1. osobě singuláru indikativu perfekta jednoduchého: *amei* [ɐ'mɛi̯] „měl jsem rád“;
- v diftongu [ai̯] u sloves 1. třídy v 5. osobě imperativu: *cantai* [kɛⁿ'tai̯] „zaspívejte“.

Jako součást **trifongů** (polokonsonant + V + polovokál) se polosamohláska [i̯] vyskytuje ve slabice

přízvučné:

- [wai̯] *Uruguai* [uru'gwai̯] „Uruguay“,
- [wɛi̯]: *enxaguei* [ɛⁿ'ʃɛ'gwɛi̯] „opláchl jsem“.

[j], vysoká přední polosouhláska orální

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polosouhláska [j] se realizuje jako součást **diftongů vzestupných**²⁸ (stoupavých) a vyskytuje se ve slabice

přízvučné:

- [ja] *piada* ['pjaðɐ] „vtip“,
- [ju] *miúdo* ['mjuðu] „dítě“,
- [jɛ] *quieto* ['kjetu] „klidný“;

posttonické finální:

- [jɐ] *comédia* [ku'mɛdjɐ] „komedie“,
- [jɪ] *espécie* [iʃ'pɛsjɪ] „druh“, „odrůda“,
- [ju] *prédio* ['prɛdju] „budova“;

protonické:

- [jɛ] *quietude* [kjɛ'tuðɪ] „klid“,
- [jɐ] *pianista* [pjɐ'niʃtɐ] „pianista“,
- [ju] *miudeza* [mju'ðezɐ] „drobotina“, *violento* [vju'lẽntu] „prudký“.

[j], vysoká přední polosouhláska orální

Distribuce z hlediska syntaktické fonetiky

V pečlivé výslovnosti se polokonsonant [j] vyskytuje před přízvučnou samohláskou následujícího slova: *que é?* ['kɣɛ] „co je?“, *sete homens* ['sɛt'jomẽ̃ˈs] „sedm mužů“.

Menší vnitřní stabilita stoupavých diftongů vysvětluje také to, že slova, která na ně končí a mají přízvuk na jiné slabice než na slabice poslední, se chovají jako proparoxytona. Pro stanovení počtu slabik v daném slově tak stoupavý diftong funguje jako dvojslabičné spojení (Vázquez Cuesta – Mendes da Luz 1983: 355).

Jako součást **triftongů** se polosouhláska [j] vyskytuje ve slabice **přízvučné**:

- [jai] *fiai* ['fjai] „důvěřujte“,
- [jei] *fiei* ['fjei] „důvěřoval jsem“.

[u̯], vysoká zadní polosamohláska orální

Distribuce

Polosamohláska [u̯] tvoří součást klesavých diftongů. Vyskytuje se ve slabice přízvučné a nepřízvučné protonické a podílí se na morfologické charakteristice slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polosamohláska [u̯] se jako součást diftongů realizuje ve slabice **přízvučné:**

- [iu̯] *viu* ['viu̯] „viděl“,
- [eu̯] *meu* ['meu̯] „můj“,
- [ɛu̯] *céu* ['sɛu̯] „nebe“,
- [au̯] *mau* ['mau̯] „špatný“;

protonické:

- [eu̯] *fleumático* [fleu̯'matiku] „flegmatický“,
- [ɐu̯] *saudade* [sɐu̯'daði] „stesk“.

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Polosamohláska [u̯] se vyskytuje v diftongu [iu̯] ve 3. osobě sg. perfekta jednoduchého některých sloves: např. *ver* „vidět“: *viu* ['viu̯] „viděl“, *partir* „odejet“: *partiu* [pɛr'tiu̯] „odejel“.

[w], vysoká zadní polosouhláska orální

Distribuce

Polosouhláska [w] tvoří součást diftongů stoupavých a triftongů. V rámci diftongů se vyskytuje ve slabice přízvučné a nepřízvučné posttonické. Rovněž se podílí na morfologické charakteristice slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polosouhláska [w] se jako součást **diftongů** realizuje ve slabice

přízvučné:

- [wɐ] *mágoa* ['magwɐ] „hoře“, *tábua* ['tabwɐ] „deska“,
- [wi] *ténue* ['tenwi] „tenký“,
- [wu] *tríduo* ['tridwu] „trojdenní“.

[w], vysoká zadní polosouhláska orální

Distribuce z hlediska syntaktické fonetiky

Z hlediska syntaktické fonetiky připomeňme, že se finální nepřízvučné [u] realizuje před následujícím přízvučným vokálem jako [w]: *como homem* ['ko'mwɔmẽĩ(j)] „jako člověk“.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polosouhláska [w] se jako součást **triftongů** realizuje ve slabice **přízvučné**:

- [wi̯] *ruiu* ['Rwi̯] „zřítel se“, *delinquiu* [dĩĩⁿ'kwi̯] „prohřešil se“,
- [wɛ̯] *enxaguei* [ẽⁿʃv'gwɛ̯] „opláchl jsem“,
- [wai̯] *Uruguai* [uru'gwai̯] „Uruguay“.

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Polosouhláska [w] se vyskytuje v **triftongu**

- [wɛ̯] v 1. osobě sg. jednoduchého perfekta: *enxaguei* [ẽⁿʃv'gwɛ̯] „opláchl jsem“,
- [wi̯] v 3. osobě sg. jednoduchého perfekta: *ruiu* ['Rwi̯] „zřítel se“, *delinquiu* [dĩĩⁿ'kwi̯] „prohřešil se“.

5.2.1.1.2 Polosamohlásky a polosouhlásky nazální

vzestupné diftongy
polosouhlásky

[j̃],

[w̃],

sestupné diftongy
polosamohlásky

[ɥ̃],

[ĩ],

[ĩ], vysoká přední polosamohláska nazální

Distribuce

Nazální polosamohláska [ĩ] tvoří součást diftongů sestupných [ũĩ], [õĩ], [ẽĩ] a triftongů [ũẽĩ] a [ũõĩ]. Uplatní se rovněž při morfologické charakteristice některých slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Nazální polosamohláska [ĩ] se jako součást **diftongů** vyskytuje ve slabice **přízvučné**:

- [ũĩ] *multo* ['mũĩⁿtu] „mnoho“,
- [õĩ] *põe* ['põĩ(ŋ)] „pokládá“, *limões* [li'mõĩⁿʃ] „citróny“,
- [ẽĩ] *vem* ['vẽĩ(ŋ)] „on přichází“, *bem* ['bẽĩ(ŋ)] „dobře“;

přízvučné finální:

- [ẽĩ] *também* [tẽ^m'bẽĩ(ŋ)] „také“, *desdém* [dĩʒ'dẽĩ(ŋ)] „pohrdání“, *mães* ['mẽĩⁿʃ] „matky“;

posttonické finální:

- [ẽĩ] *homem* ['õmẽĩ(ŋ)] „muž“, *viagem* ['vjaʒẽĩ(ŋ)] „cesta“.

[ĩ], vysoká přední polosamohláska nazální

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Polosamohláska [ĩ] se vyskytuje

- v diftongu [õĩ] v přízvučné slabice u nepravidelného slovesa *pôr* „položit“ a jeho složenin (*propor* „navrhnout“, *supor* „předpokládat“) v 2. a 3. osobě singuláru indikativu přítomnosti: *põe* [ˈpõĩ(ɲ)] „pokládá“, *pões* [ˈpõĩː(ɲ)] „pokládáš“, *supõe* [suˈpõĩ(ɲ)] „předpokládá“, *supões* [suˈpõĩː(ɲ)] „předpokládáš“, *propõe* [pruˈpõĩ(ɲ)] „navrhuje“, *propões* [pruˈpõĩː(ɲ)] „navrhuješ“;
- v diftongu [ẽĩ] v přízvučné slabice ve 3. osobě plurálu nepravidelných sloves *vir* „přicházet“ a *ter* „mít“ a jeho složenin (např. *manter* „udržovat“): *vêm* [ˈvẽĩ(ɲ)ẽĩ(ɲ)] „oni přicházejí“, *têm* [ˈtẽĩ(ɲ)ẽĩ(ɲ)] „oni mají“, *mantêm* [mẽˈtẽĩ(ɲ)ẽĩ(ɲ)] „oni udržují“; také ve 3. osobě singuláru týchž sloves: *tem* [ˈtẽĩ(ɲ)] „on má“, *vem* [ˈvẽĩ(ɲ)] „on přichází“;
- v diftongu [ẽĩ] v nepřízvučné slabice posttonické: ve 3. osobě plurálu indikativu přítomnosti sloves 2. a 3. třídy: *comem* [ˈkõmẽĩ(ɲ)] „oni jedí“, *partem* [ˈpartẽĩ(ɲ)], „oni odjíždějí“;
- v diftongu [ẽĩ] v nepřízvučné slabice posttonické: ve 3. osobě plurálu konjunktivu přítomnosti sloves 1. třídy: *cantem* [ˈkẽːtẽĩ(ɲ)] „ať zazpívají“.

[ĩ], vysoká přední polosamohláska nazální

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Polovokál [ĩ] se jako součást **triftongů** realizuje ve slabice
přízvučné:

- [wĩĩ] *saguões* [sa'gũĩĩⁿ] „vnitřní dvory“, *tabuões* [tɐ'bũĩĩⁿ] „velká prkna“;

posttonické:

- [wĩĩ] *delinquem* [dĩ'lĩⁿkũĩĩ(j)] „prohřešují se“.

[ũ̃], vysoká zadní polosamohláska nazální

Distribuce

Nazální polosamohláska [ũ̃] tvoří součást sestupného diftongu [ẽũ̃] a trif-tongů [jẽũ̃] a [wẽũ̃]. Uplatní se rovněž při morfologické charakteristice někte-rých slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Nazální polosamohláska [ũ̃] se jako součást **diftongů** vyskytuje ve slabice **přízvučné**:

– [ẽũ̃] *mão* ['mẽũ̃(ŋ)] „ruka“, *tubarão* [tuβɐ'rẽũ̃(ŋ)] „žralok“;

nepřízvučné posttonické finální:

– [ẽũ̃] *sótão* ['sɔtẽũ̃(ŋ)] „podkroví“.

[ũ̃], vysoká zadní polosamohláska nazální

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Polosamohláska [ũ̃] se vyskytuje

- v diftongu [ẽũ̃] v přízvučné slabice sloves, a to ve 3. osobě plurálu indikativu futura: *falarão* [fɛlɐ'rẽũ̃(ɲ)] „(oni) promluví“, *terão* [tɛ'rẽũ̃(ɲ)] „budou mít“;
- v diftongu [ẽũ̃] v nepřízvučné slabice posttonické sloves 1. třídy, a to ve 3. osobě plurálu indikativu přítomného času: *cantam* ['kẽntẽũ̃(ɲ)] „zpívají“ a perfekta jednoduchého: *cantaram* [kẽntarẽũ̃(ɲ)] „zazpívali“;
- v diftongu [ẽũ̃] v nepřízvučné slabice posttonické sloves 2. a 3. třídy, a to ve 3. osobě plurálu konjunktivu přítomného času, např. *(que) batam* ['batẽũ̃(ɲ)] „ať bijí“, *(que) partam* ['partẽũ̃(ɲ)] „ať odjedou“.

[ũ̃], vysoká zadní polosamohláska nazální

Distribuce s přihlédnutím k slabicnému typu

Polovokál [ũ̃] se jako součást **triftongů** realizuje ve slabice

přízvučné:

- [jẽũ̃] *pião* [ˈpjẽũ̃(ŋ)] „káča“ (hračka),
- [wẽũ̃] *saguão* [saˈgũẽũ̃(ŋ)] „vnitřní dvůr“, *tabuão* [tɐˈbũẽũ̃(ŋ)] „velké prkno“, *truão* [ˈtrũẽũ̃(ŋ)] „šašek“.

[j̥], vysoká přední polosouhláska nazální

Distribuce

Distribuce je velmi omezena. Tento polokonsonant se vyskytuje pouze v trojhlásce [j̥eũ̃], kde obsazuje pozici před nosovým vokálem [ẽ]:

- [j̥eũ̃] *pião* [ˈp̚j̥eũ̃(ŋ)] „káča“ (hračka).

[w̃], vysoká zadní polosouhláska nazální

Distribuce

Distribuce je omezena na dvě nazální trojhlásky [w̃ɛ̃ũ] a [w̃õĩ], v nichž se tato polosouhláska vyskytuje před vrcholem tvořeným buď nosovou samohláskou [ɛ̃], nebo nosovou samohláskou [õ]:

- [w̃ɛ̃ĩ] *delinquem* [di'liŋkw̃ɛ̃ĩ(n)] „prohřešují se“,
- [w̃õĩ] *saguões* [sa'g̃w̃õĩŋ] „vnitřní dvory“, *tabuões* [tɐ'b̃w̃õĩŋ] „velká prkna“.

Zapamatujte si, že hiát je vždy, když?

- Koncovka je **-ia, -io** (Maria, faz**ia**, nav**io**)
- Koncovka je – **oa** (pesso**oa**)
- JE OZNAČEN *GLIDE* PŘÍZVUKEM – a**í**, ba**ú**,
ciú**me**, ca**í**
- Může rozlišit význam slov: **caí** – **cai**, **aí** – **ai**,
- Nemusí být vždy zachován u obou rodů:
např: Má**ri**o - Maria

HIÁTY JSOU V TĚCHTO SLOVECH

- **aí** (a-í).
- **dia**;
- **noel**;
- **saúva**;
- **balauístre**;
- **faísca**;
- **país**;
- **tia**.
- **baú**;
- **Fiel**
- **paraíba**;
- **boa**;
- **fio**;
- **pia**;
- **burocracia**
- **juízes**;
- **poesia**;
- **caatinga**;
- **lua**;
- **rio**;
- **cafeína**;
- **luar**;
- **ruído**;
- **caí** (ca-í);
- **maresia**;
- **saída**;
- **ciúme**;
- **navio**;
- **saúde**;